

Analysis of the effects of creative tourism and vitality of cities (case study; Arak city)

Ahmad Hajarian✉: *Post Phd, Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Geographical Sciences and Planning, University of Isfahan, Isfahan, Iran*

Keywords:

Creative tourism, urban vitality, spatial analysis, Arak city

Received:

06 January 2025

Received in

revised form:

25 January 2025

Accepted:

03 February 2025

pp: 91-108

ABSTRACT

Nowadays, due to the explosive increase in the population of cities around the world, urban planners are looking for new solutions to overcome these problems, and one of the new concepts for reducing the problems of cities in the field of urban planning is the development of creative tourism, which has received much attention in the past few years. Therefore, the aim of the present study is to analyze the spatial relationship between creative tourism indicators and the vitality of cities in the neighborhoods of Arak city. The required data and information were collected by two methods: library and survey methods, and after analysis in EXCEL software, they were entered into GIS software and spatially analyzed using multivariate regression in the form of the GWR model. The statistical sample of the study was 384 citizens of Arak city. The results of the study showed that the status of creative tourism indicators is in an unfavorable condition and the peripheral neighborhoods of the city are in a weaker condition. Also, the vitality indicators in Arak city are not in a favorable condition, so that most neighborhoods have an average score lower than 3. Also, the results of the spatial analysis of the GWR model showed: Based on the R2 statistic, the relationship between the independent variable (creative tourism) and the dependent variable (urban vitality) in two indicators, comfort and convenience, safety and security, is 72% and 63%, respectively, and creative tourism indicators can have a high impact on the vitality of Arak city neighborhoods, especially in the eastern, southern and southwestern regions of the city. Also, the R2 statistic showed that the impact of creative tourism indicators on the dimensions, attractiveness and visual diversity and the quality of attractiveness and visual diversity of the vitality variable of Arak city neighborhoods is in an almost average position of 53%.

DOI:

Corresponding author (Email: a.hajarian@ltr.ui.ac.ir)

Copyright © 2022 The Authors. Published by Kharazmi University. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

By creating a tourism platform in urban areas that are full of new and undiscovered opportunities and by discovering and exploiting these opportunities in time and creating new and competitive businesses based on it, the benefits can be gained. It brought significant economy for the citizens. In order to achieve a sustainable model of tourism, several factors have been investigated, including; The results of recent research show that creative tourism experience is a secondary factor with four dimensions and indicators; It means environment, process, product and creative class. In this regard, among the new policies proposed in urban planning, creative tourism as one of the new ideas of urban planning in many cities of the world has led to an increase in the level of vitality of citizens. Meanwhile, Arak, as one of the metropolises of Iran, is involved in various urban issues such as; Air pollution, traffic, marginalization, economic issues and sustainable incomes, sustainable management of resources, disruption in urban systems, flexibility, resilience and retrofitting, transparency, service, quality of urban life and satisfaction. Also, the activity of various industries (Shazand Petrochemical, aluminum industries, industrial machinery factories, etc.) in Arak has given an industrial face to the city and reduced the vitality of the citizens to some extent, so that according to the available statistics, the metropolis of Arak is now one of the 8 most polluted cities in the country. and air pollution has a close relationship with citizens' vitality. Therefore, according to the topics and issues raised, it is evident that creative tourism in many countries has moderated many problems of cities, so the main issue raised here is what is the state of the creative tourism indicators of Arak city. ? How is the vitality of the neighborhoods of Arak city? To what extent is the effect of creative tourism indicators in the spatial dimension (neighborhoods) on the vitality of Arak city?

Methodology

The research method is descriptive and analytical and the objective is practical. The data and information needed for the research were collected by two library methods (studying documents, plans, articles, etc.) and by referring to related organizations (heritage and tourism) and by a survey by distributing questionnaires in a stratified manner among the 5 regions of Arak city. . To determine vitality indicators and creative tourism indicators, related sources and documents were collected and studied; And finally, the indicators used in other related researches were extracted. Finally, 4 indicators were selected for the independent variable of creative tourism (creative environment, creative process, creative industries and products, creative class); And for the dependent variable of urban vitality, 5 indicators were determined (quality of attractiveness and visual variety, accessibility, attractiveness and variety of attractiveness and visual variety, comfort and convenience, safety and security) and for each of these indicators, several sub-indices were created to construct the item.

Results and discussion

The final analysis of the results shows that the status of creative tourism indicators (creative class, creative process, creative industries and products, creative environment) in Arak neighborhoods is at a low level. Also, the results of the spatial analysis of the influence of creative tourism indicators on the urban vitality of Arak, according to the opinion of the citizens, show that despite the low level of creative tourism indicators, most of the localities have a high impact on the vitality of the citizens.

Conclusion

Therefore, according to these issues, the present research, using the GWR spatial tool, seeks to evaluate and spatially analyze the influence of creative tourism indicators on the vitality of the

neighborhoods of Arak metropolis. The final conclusion of the research confirms these contents; that the situation of the localities of Arak city in terms of independent variable indicators (creative tourism) is unfavorable, so that based on the final analysis of creative tourism indicators (creative class, creative process, creative industries and products, creative environment), only a very limited number of localities in regions 2, 4 and 5 have a good average of the state of creative tourism. Also, most of the localities of Arak city do not have a good quality of attractiveness and visual diversity, so that in the eastern areas of the city due to the existence of various industrial factories and industrial towns, areas 4 and 5 due to the presence of dense and old texture, high traffic, and the areas of the western region The Shazand side and the refinery have very unfavorable quality, attractiveness and visual diversity from the citizens' point of view. The conclusion of the spatial analysis of the GWR model showed; Based on the R² statistic, the relationship between the independent variable (creative tourism) and the dependent variable (urban vitality) in 2 indicators; Social comfort and convenience are 72% and 63%, respectively, and creative tourism indicators can have a high impact on the vitality of the neighborhoods of Arak city, especially in the eastern, southern and southwestern areas of the city. Also, the R² statistic showed that the influence of creative tourism indicators on dimensions; The attractiveness and visual diversity and variable physical quality of the vitality of the neighborhoods of Arak city are in an average condition of 53%.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

ارزیابی وضعیت شاخص‌های گردشگری خلاق و سنجش اثرات آن بر سرزندگی شهری (مطالعه موردی: شهر اراک)

احمد حجاریان*؛ پسادکتری، گروه برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم جغرافیایی و برنامه‌ریزی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

ارجاع: حجاریان، احمد. (۱۴۰۴). ارزیابی وضعیت شاخص‌های گردشگری خلاق و سنجش اثرات آن بر سرزندگی شهری (مطالعه موردی: شهر اراک)، *جغرافیا و برنامه ریزی گردشگری*، ۱(۱)، ۹۱-۱۰۸.

DOI:

چکیده:

امروزه با توجه به افزایش انفجاری جمعیت شهرها در سراسر دنیا برنامه ریزان شهری به دنبال ارائه راهکارهایی جدید برای غلبه بر این مشکلات هستند و یکی از مفاهیم جدید برای کاهش مشکلات شهرها در عرصه برنامه‌ریزی شهری، توسعه گردشگری خلاق است که در چند سال اخیر بسیار مورد توجه قرار گرفته است، بنابراین هدف تحقیق حاضر تحلیل رابطه فضایی شاخص‌های گردشگری خلاق و سرزندگی شهرها در محلات شهر اراک است. داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز به دو روش کتابخانه‌ای و پیمایشی جمع‌آوری گردید و بعد از تحلیل در نرم‌افزار EXCEL وارد نرم‌افزار GIS شد و با استفاده از رگرسیون چند متغیره در قالب مدل GWR مورد تحلیل فضایی قرار گرفت. نمونه آماری تحقیق ۳۸۴ نفر از شهروندان شهر اراک بوده‌اند. نتایج تحقیق نشان داد، وضعیت شاخص‌های گردشگری خلاق در شرایط نامطلوبی قرار دارد و محلات حاشیه‌ای شهر در وضعیت ضعیف‌تری قرار دارند. همچنین شاخص‌های سرزندگی در شهر اراک از وضعیت مطلوبی برخوردار نیستند به طوری که اکثر محلات دارای میانگین امتیازی پایین‌تر از ۳ هستند. همچنین نتایج تحلیل فضایی مدل GWR نشان داد: بر اساس آماره R^2 رابطه متغیر مستقل (گردشگری خلاق) با متغیر وابسته (سرزندگی شهری) در ۲ شاخص، راحتی و آسایش، ایمنی و امنیت به ترتیب ۷۲٪ و ۶۳٪ است و شاخص‌های گردشگری خلاق می‌توانند تأثیرگذاری بالایی بر سرزندگی محلات شهر اراک مخصوصاً در مناطق شرقی، جنوبی و جنوب غربی شهر داشته باشند. همچنین آماره R^2 نشان داد که تأثیرگذاری شاخص‌های گردشگری خلاق بر ابعاد، جذابیت و تنوع بصری و کیفیت جذابیت و تنوع بصری متغیر سرزندگی محلات شهر اراک در وضعیت تقریباً متوسط ۳۵٪ قرار دارد.

واژه‌های کلیدی:

گردشگری خلاق،
سرزندگی شهری،
تحلیل فضایی،
شهر اراک

تاریخ دریافت:

۱۴۰۳/۱۰/۱۷

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۳/۱۱/۰۶

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۳/۱۱/۱۴

صفحات: ۹۱-۱۰۸

ناشر:

دانشگاه خوارزمی

مقدمه

امروزه در بسیاری از شهرها افزایش جمعیت باعث بروز مشکلاتی از قبیل: مسائل کیفیت کالبدی، از دست دادن فضاهای باز سبز، افزایش میزان ترافیک، مصرف انرژی و کاهش کیفیت زندگی شده است (shakarami & Rahnama, 2023: 1). به دلیل همین مسائل مدیران و برنامه‌ریزان شهری در سراسر دنیا به دنبال ارائه بهترین راهکارها جهت خروج از مشکلات شهری پیش آمده و بالا بردن سطح کیفی زندگی شهروندان و سرزندگی در شهرها با ایده‌های جدید (گردشگری خلاق، شهر خلاق، شهر الکترونیک و...) هستند (Dai et al, 2024. Khan et al, 2020. Kumar et al. 2020; Mattoni et al, 2015). در واقع، یکی از برجسته‌ترین توقعاتی که افراد از فضاهای شهری دارند، پویایی و نشاط آن فضاهاست که در قالب مفهوم سرزندگی شهری معنا می‌شود (منصوری، ۱۳۹۸: ۳۵۷). بنابراین امروزه در کشورهایایی که به سرعت در حال شهرنشینی هستند، پایداری سکونتگاه‌های انسانی را به یک هدف مهم در توسعه شهری تبدیل کرده‌اند، زیرا که تراکم بالای جمعیت ناشی از شهرنشینی، سرزندگی شهرها را تحت تأثیر قرار داده است (Okeke et al. 2020: 1144). تضادهای حاصل در فضای مسکونی، کمبود امکانات عمومی و چالش‌های امنیت کیفیت کالبدی، دستیابی به قابلیت زندگی در شهرها را دشوارتر کرده است. لذا، شناخت و توجه به اهمیت سرزندگی شهری به‌عنوان یک ضرورت در توسعه شهری، امری ضروری است.

امروزه گردشگری به عنوان گذرگاه توسعه پایدار و یکی از عوامل پویا و اصلی رفاه فردی در جامعه تلقی می‌شود و از مهم‌ترین فعالیت‌های اقتصادی و در شمار سه صنعت عمده جهان محسوب می‌شود (فاضل‌نیا و هدایتی، ۱۳۸۹: ۱۴۸). اهمیت این موضوع باعث شده که امروزه بویژه در کشورهایی که بستر مناسب کالبدی، بهداشتی، رفاهی و ارتباطی دارند، گردشگری به قطب اول درآمدزایی و توسعه سرزمینی بدل گردد (Sarantou, 2021: 11). توسعه صنعت گردشگری دارای مزایایی از جمله، افزایش اشتغال، بهینه‌سازی حمل و نقل، ایجاد و افزایش درآمد ساکنان و محافظت از میراث فرهنگی، پتانسیل جهانی واقعی برای ارتقاء و توسعه اقتصادی، سرازیر شدن سرمایه‌گذاری، اجرای پروژه‌های تسهیل برای اجرای پروژه‌های نوآورانه و کارآفرین، توسعه زیرساخت‌های اجتماعی مبارزه با بیکاری و فقر و به طور خلاصه گردشگری به ایجاد زندگی بهتر برای میلیون‌ها نفر کمک می‌کند.

با ایجاد بستر گردشگری در مناطق شهری که مملو از فرصت‌های جدید و کشف نشده هستند و با کشف و بهره‌برداری به موقع از این فرصت‌ها و ایجاد کسب و کارهای جدید و رقابت‌پذیر بر مبنای آن، می‌توان مزایای اقتصادی چشمگیری برای شهروندان به همراه آورد. برای رسیدن به الگویی پایدار از گردشگری، چندین عامل بررسی شده است که از جمله آن، نتایج تحقیقات اخیر نشان می‌دهد که تجربه گردشگری خلاق، یک عامل ثانویه با ابعاد و شاخص‌های چهارگانه است، یعنی محیط، فرآیند، محصول و طبقه خلاق. در همین راستا از بین سیاست‌های جدید مطرح شده در برنامه‌ریزی شهری، گردشگری خلاق به‌عنوان یکی از ایده‌های جدید برنامه‌ریزی شهری در بسیاری از شهرهای کشورهای جهان منجر به بالا رفتن سطح سرزندگی شهروندان شده است. در این بین اراک به‌عنوان یکی از کلان‌شهرهای ایران درگیر موضوعات و مسائل مختلف شهری مانند، آلودگی

هوا، ترافیک، حاشیه‌نشینی، مسائل اقتصادی و درآمدهای پایدار، مدیریت پایدار منابع، اختلال در سیستم‌های شهری، انعطاف‌پذیری، تاب‌آوری و مقاوم‌سازی، شفافیت، خدماتی، کیفیت زندگی شهری و رضایتمندی بوده است. همچنین فعالیت صنایع مختلف (پتروشیمی شازند، صنایع آلومینیوم‌سازی، کارخانه‌ها ماشین‌آلات صنعتی و...) در اراک چهره‌ای صنعتی به شهر داده و از سرزندگی شهروندان تا حدودی کاسته است، به طوری که بر اساس آمارها موجود کلان‌شهر اراک هم‌اکنون جزء ۸ شهر آلوده کشور است و آلودگی هوا رابطه‌ای تنگاتنگ با سرزندگی شهروندان دارد.

بنابراین با توجه موضوعات و مسائل مطرح شده مشهود است که گردشگری خلاق در بسیاری از کشورها تعدیل‌کننده بسیاری از مسائل شهرها بوده است، بنابراین مسئله اصلی که در اینجا مطرح می‌شود این است که شاخص‌های گردشگری خلاق شهر اراک در چه وضعیتی قرار دارد؟ وضعیت سرزندگی محلات شهر اراک چگونه است؟ اثرگذاری شاخص‌های گردشگری خلاق در بعد فضایی (محلات) بر وضعیت سرزندگی شهر اراک به چه میزان است؟

ادبیات نظری

صنعت گردشگری، که برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران توسعه از آن با عنوان یکی از ارکان اصلی توسعه پایدار یاد می‌کنند (پناهی و ستاری، ۱۳۹۶)، در تمام دنیا به‌منزله بخش مهمی از فعالیت‌های صنعتی مولد، اقتصاد پویا و منحصربه‌فرد و نماد تعامل ملی و منطقه‌ای کشورهای مختلف را به خود اختصاص داده است (11: 2007 UNWTO). این صنعت، که دربردارنده تمام پدیده‌ها و روابط حاصل از تعامل گردشگران و عرضه‌کنندگان و فروشنده‌گان مختلف با هدف جذب و پذیرایی از گردشگران است، تأثیرات بسیار زیادی در وضعیت راحتی و آسایش، اجتماعی، فرهنگی، اشتغال، ارزآوری، تعادل منطقه‌ای، صلح جهانی، سرمایه‌گذاری در میراث فرهنگی و... داشته است. وضعیتی که با مطالعه آن در کشورمان، متأسفانه به نتایج مطلوبی نمی‌رسیم. کشورمان با توجه به اتکای بیش‌ازحد به درآمد نفتی، موضوع فشارهای سیاسی و تحریم‌ها، همچنین نمایاندن فرهنگ غنی و عظیم کشورمان، باید موضوع گردشگری در ابعاد مختلف و تازه را با الگوی خلاقیت جزو برنامه‌های اصلی خود قرار دهد. خلاقیت به‌منزله عاملی مهم در اقتصاد دانش‌بنیان از رشد راحتی و آسایش حمایت و در بازار رقابتی موفق‌تر عمل می‌کند (محمدی و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۵).

در ادبیات و برنامه‌ریزی مطالعات گردشگری و توسعه گردشگری، خلاقیت و نوآوری بی‌شک عامل ضروری برای توسعه به‌شمار می‌رود. خلاقیت به‌طور فزاینده‌ای به‌منزله پایگاهی مهم برای طراحی و ارائه تجارب بین یک محصول موفق و بازتولید سریالی عرضه توده‌ای آن معرفی و مورد توجه قرار می‌گیرد. بحث‌های گسترده‌ای در مورد توسعه خلاقانه و راهبردهای خلاقانه و خلاقیت مطرح شده است. سؤال اصلی این است که چه چیزی خلاقیت است؟ در بیشتر بحث‌های خلاقیت هیچ تعریف مشخص و جهان‌شمولی از این اصطلاح پیدا نمی‌شود.

نمود تعریفی فراگیر و مشخص شاید به دلیل چندبعدی و غیرعینی بودن خلاقیت باشد (Florida, 2008, p. 51). نیجز و پترز (2002) به جنبه‌های کلیدی خلاقیت به مثابه بخشی از فرایند مفهوم توسعه اشاره می‌کنند که خلاقیت در مورد حل مسائل است، خلاقیت در مورد نوآوری است. یافتن راه‌حلی که دیگران هنوز پیدا نکرده‌اند، خلاقیت در مورد عبور از مرزها و نگاه به زمینه‌های دیگر است، خلاقیت در مورد ترکیب دانش و زمینه‌های مختلف و نه لزوماً در مورد توسعه ایده‌های کاملاً جدید.

بر اساس این تعاریف، خلاقیت فرایندی فراگیر و مداوم است که به طور پیوسته زندگی روزمره را شکل می‌دهد. گفتنی است مصرف‌کنندگان نقش مهمی در این زمینه ایفا می‌کنند، زیرا آن‌ها به طور فزاینده‌ای قدرت و کنترل بیشتری در محیط‌های تجربی آینده دارند که در آن گفت‌وگو بین آن‌ها و شرکت‌ها صورت می‌گیرد (Pralhad & Ramasawy, 2004, 6).

چارترند^۱ (2014) استدلال می‌کند که خلاقیت فردی زمانی رخ می‌دهد که گام‌های فردی فراتر از روش‌های سنتی عمل و شناخت باشد این ایده‌ها نشان می‌دهد که خلاقیت بیشتر در مورد توسعه روش‌های جدید به تفکر و عمل است که ایجاد ارتباط نزدیک بین خلاقیت و نوآوری را نشان می‌دهد (Rogerson & Visser, 2004, 2). خلاقیت در گردشگری شامل طیف گسترده‌ای از زمینه‌های معماری و رسانه‌ای است (رحیمی فرد و همکاران، ۱۴۰۰). در مجموع تعاریف و حوزه‌های بسیاری در ارتباط با خلاقیت و گردشگری و فرهنگ را می‌توان بیان کرد که مهم‌ترین آن‌ها حوزه‌های زیر را شامل می‌شود: خلاقیت به منزله محصول، خلاقیت به منزله تجربه، خلاقیت به منزله نوآوری، خلاقیت به منزله راهبرد بازاریابی، خلاقیت به منزله بخش صنعت، خلاقیت به منزله چشم‌انداز، خلاقیت به منزله حل مسئله، خلاقیت به منزله اصطلاحی کلیدی برای میراث و گردشگری فرهنگی نو، خلاقیت به منزله چالش برای هویت، خلاقیت به منزله تفاوت و تنوع (Batey & furham, 2006, 357).

سرزندگی شهری

محیط‌های شهری سرزنده، زمینه‌ساز تعاملات اجتماعی بین افراد متفاوت و خلق و افزایش سرمایه اجتماعی می‌گردند (غلامی و دهقان جزی، ۱۳۹۹: ۱۵۳). نیاز به دوست داشته شدن، نیاز به حمایت، نیاز به کسب امنیت و نیاز به پیوندجویی از نیازهای اساسی انسان هستند. روشن است در یک سوی این نیازها فرد و در سوی دیگر آن اجتماع قرار دارد. ارضاء این نیازها در ارتباط فرد با جامعه میسر خواهد بود. از طرف دیگر مسکن نیز به عنوان مکانی که افراد حدود ۷۰ درصد عمر خود را در آن می‌گذرانند، مکانی مناسب جهت ایجاد فضایی در جهت تعامل اجتماعی افراد است. بنابراین خلق فضایی که ساکنین بتوانند با آرامش و آسایش و امنیت با یکدیگر تعامل داشته باشند از اهمیت فراوانی برخوردار است (هدایت نژاد کاشی و همکاران، ۱۳۹۸: ۷۷).

سرزندگی و کیفیت زندگی یکی از عواملی است که امروزه در مطالعات برنامه ریزی شهری جایگاه ویژه‌ای دارد. کیفیت زندگی ضمن دارا بودن ابعاد عینی (واقعی) و وابستگی به شرایط عینی، ذهنی و در نهایت به تصورات و ادراک فرد از واقعیت‌های زندگی بستگی دارد. امروزه کیفیت زندگی هدف اصلی تمام برنامه ریزیها

است که توسط اندیشمندان و برنامه ریزان تهیه می‌شود. وجود مشکلاتی مانند: ضعف منابع درآمدی، فقدان وسایل حمل و نقل عمومی و خصوصی، نبود فرصت‌ها و موقعیت‌های شغلی مناسب، مسکن نامناسب، مشکلات و آسیب‌های ناشی از نابرابری‌های اجتماعی، تغذیه نامناسب و مسکن ناپایدار، محله‌های شهری و مجتمع‌های مسکونی ما چالش‌های اساسی شهرنشینی جامعه معاصر می‌باشند (مولوی و همکاران، ۱۴۰۰: ۸۸۲).

سرزندگی یکی از مؤلفه‌های سازنده کیفیت کلی طراحی شهری یک محیط است. به عبارت دیگر سرزندگی به همراه شانزده کیفیت دیگر، یعنی کیفیت‌های خوانایی، شخصیت بصری، حسن زمان، غنای حسی، رنگ تعلق، آموزندگی، نفوذپذیری و حرکت، اختلاط کاربری و فرم، همه شمول بودن، کیفیت عرصه همگانی، آسایش اقلیمی، ایمنی و امنیت، انعطاف‌پذیری، همسازی با طبیعت، انرژی کارآیی و پاکیزگی محیطی، پدیده‌ای به نام کیفیت طراحی شهری می‌آفریند (اسکوئی ارس و حکیمی، ۱۴۰۰: ۱۴۳). از این رو سرزندگی را می‌توان در دو سطح خرد و کلان تعریف کرد. سرزندگی در سطح خرد به مفهوم تنوع فعالیت‌ها در عرصه عمومی و سازگاری آن با فضاهای شهری در چارچوب نظامی از قرارگاه‌های رفتاری به حساب می‌آید (داداش پور و همکاران، ۱۴۰۱: ۶۱۹). قرارگاه رفتاری که در بستر روانشناسی اکولوژیک و در پی پژوهش‌های بارکر و همکارانش معرفی شد، در حوزه روانشناسی اکولوژیک، در پی تشریح ارتباطات رفتار و محیط در قالب زمان و مکان مشخص است (حسین زاده ر و صفرعلیزاده، ۱۳۹۹: ۱۵۴). لینچ (۱۹۸۱) سرزندگی را یکی از ابعاد عملکردی از طراحی شهری توصیف می‌کند و این‌گونه آن را معرفی می‌کند که سرزندگی درجه‌ای از فرم فضاها و عملکردهای مورد نیاز بیولوژیکی و توانمندی‌های بشر است، می‌توان تعریف عام سرزندگی را، قابلیت مکان برای تأمین تنوعی از فعالیت‌ها و استفاده‌کنندگان (با پیش‌زمینه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی) با هدف تنوع تجربیات و تعاملات اجتماعی به گونه‌ای که امنیت، برابری و راحتی را برای همه استفاده‌کنندگان فراهم آورد، در نظر گرفت (فارسی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۴۵). در توضیحات مونگومری (۱۹۹۸) سرزندگی به تعداد افراد داخل و اطراف خیابان در طول زمان‌های مختلف از شبانه‌روز، درک آن‌ها از امکانات، شمار اتفاقات فرهنگی، جشنواره‌های سالیانه، درک زندگی خیابانی فعال بازمی‌گردد و به طور کلی اینکه تا چه حد یک مکان احساس سرزندگی یا سرور و شادی دارد. سرزندگی در حوزه شهری مهم است زیرا جرم‌ها و جنایات را کاهش می‌دهد، جاذبه‌های تجاری زنده را به وجود می‌آورد، جذابیت‌های فعال و سرگرمی‌ها را برای مردم تماشاگر خیابان بالا می‌برد و جامعه را به اثرگذاری متقابل و آماده‌سازی فرصتیابی برای تبادلات فرهنگی تشویق می‌کند (اسدی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۷؛ نیک‌پور و یاراحمدی، ۱۳۹۹: ۴۳).

برای فهم پاسخ‌دهندگی یا عدم پاسخ‌دهندگی کیفیت‌های محیطی باید هنجارها را در محیط بیرونی جستجو کرد. این هنجارها در ظرف‌هایی قرار می‌گیرند و به‌وسیله حامل‌هایی تعریف می‌شوند. حامل‌ها، همان نمایانگرهایی هستند که هنجارهای مختلف را با خود حمل می‌کند. بر این اساس نمایانگر محکی است که وجود پدیده‌های دیگر را نمایان می‌سازد (Sung and Lee, 2015: 318) که عبارت‌اند از نمایانگر کالبدی، نمایانگر زیست محیطی، نمایانگر عملکرد، نمایانگر اجتماعی.

به نظر وینهون (۱۹۸۸) شادمانی به قضاوت فرد از درجه یا میزان مطلوبیت کیفیت زندگی اطلاق می‌شود. به عبارت دیگر، شادمانی به این معناست که فرد چقدر از زندگی خود لذت می‌برد. آیزنک شادکامی را مجموع لذت‌ها، منهای دردها و ترکیبی از حداکثر عاطفه مثبت به اضافه حداقل عاطفه منفی معرفی می‌کند. به نظر او، افرادی که در معیارهای شادمانی نمره بالا می‌آورند، عموماً افرادی شاد، خوشبین و سالم و از این که وجود دارند راضی هستند، زندگی را با ارزش می‌دانند و با جهان در صلح و تفاهم هستند. برعکس، کسانی که نمره آن‌ها کم می‌شود از نظر شخصیتی بدبین، غمگین و مأیوس بوده و با جهان در تضاد هستند. افراد شاد، احساس امنیت بیشتری می‌کنند، آسان‌تر تصمیم می‌گیرند، روحیه مشارکتی بیشتری دارند و نسبت به کسانی که با آن‌ها زندگی می‌کنند، بیشتر احساس رضایت می‌کنند (Liu and Long, 2019: 223). بوستیک (۲۰۰۳) سرزندگی را به عنوان تجارب درونی سرشار از انرژی معرفی کرده است. او سرزندگی را به عنوان انرژی سرچشمه گرفته از خود می‌داند. این انرژی، از منابع درونی و نه از تهدید اشخاص در محیط سرچشمه می‌گیرد، به عبارت دیگر سرزندگی احساس سرزنده بودن است که تحریک و اجباری به انجام آن نیست. سرزندگی به عنوان یک متغیر برجسته با سایر عوامل روان شناختی ارتباط دارد. حس سرزندگی با مواردی از قبیل، تمامیت و استقلال و خودشکوفایی و عزت نفس همراه است. مطالعات نشان می‌دهد که سرزندگی با سلامت روان و هیجانان مثبت مرتبط است (Zeng et al, 2018: 298). جین جکوبز (۱۹۶۱) سرزندگی خیابان را امکان برقراری برخوردها و تعاملات مفید بین افراد و تماشا کردن دیگران می‌داند. وی پویایی و احساس زنده بودن شهر را در گرو مراکز شهری پیچیده، مترکم و پرازدحام می‌داند و به آثار مثبت اقتصادی - اجتماعی و روانی - عاطفی اینگونه مراکز اشاره می‌کند (Lunecke and Mora, 2017: 2). از نظر کریر یکی از عوامل مؤثر در سرزندگی فضاهای شهری ورودی‌های ساختمان‌های مجاور این گونه فضاهاست که بهتر است به داخل خیابان یا میدان باز شود تا فضای شهری از فعالیت حیاتی خود محروم نشود. او سرزندگی را در اختلاط کاربری اراضی، فعالیت‌های شبانه‌روزی، سلسله مراتب توزیع کاربری‌ها و جز آن می‌داند (Yu and Cai, 2021: 277).

روش تحقیق

روش تحقیق توصیفی و تحلیلی و هدف کاربردی است. داده‌ها و اطلاعات موردنیاز تحقیق به دو روش کتابخانه‌ای (مطالعه اسناد، طرح‌ها، مقالات و...) و مراجعه به سازمان‌های مرتبط (میراث فرهنگی و گردشگری) و به صورت پیمایشی با توزیع پرسشنامه به صورت طبقه‌ای در بین مناطق ۵ گانه شهر اراک جمع‌آوری شده است. برای تعیین شاخص‌های سرزندگی و شاخص‌های گردشگری خلاق، منابع و اسناد مرتبط، جمع‌آوری و مطالعه گردید و درنهایت شاخص‌های پرکاربرد در سایر تحقیقات مرتبط انجام گرفته استخراج گردید. درنهایت برای متغیر مستقل گردشگری خلاق ۴ شاخص (محیط خلاق، فرایند خلاق، صنایع و محصول خلاق، طبقه خلاق) انتخاب گردید و برای متغیر وابسته سرزندگی شهری ۵ شاخص (کیفیت جذابیت و تنوع بصری، دسترسی، جذابیت و تنوع جذابیت و تنوع بصری، راحتی و آسایش، ایمنی و امنیت) تعیین شد و برای هر کدام از این شاخص، چند زیر شاخص برای ساخت گویه‌ها انتخاب گردید (جدول ۱ و ۲).

جدول (۱). شاخص‌های گردشگری خلاق

مؤلفه	گویه
محیط خلاق	میراث طبیعی، گیاهان دارویی و طب سنتی، میراث تاریخی و فرهنگی، جلوه‌های فرهنگی سنتی، تأسیسات گردشگری، فعالیت‌های خدماتی رفاهی گردشگری
فرایند خلاق	کارگاه و کلاس‌های آموزشی، جشنواره بومی و محلی، مسابقات فرهنگی و هنری، برنامه‌های فرهنگی، نمایشگاه فرهنگی و هنری
صنایع و محصول خلاق	هنرهای نمایشی و تجسمی، صنایع دیداری و شنیداری، بازی و سرگرمی، صنایع دستی، خوراک، مد و پوشاک، جواهر، کتاب، چاپ و نشر، خدمات خلاق
طبقه خلاق	مهندسان، موسیقی، مد و لباس، سینما، نمایش، ادبیات، گروه‌نخبگان، صنایع دستی، هنرهای تجسمی، سرمایه انسانی، شاغلین بخش گردشگری

منبع: نژاد ابراهیمی و همکاران (۱۴۰۰)، شمس‌الدینی و همکاران (۱۳۹۶)، محمدی و میرتقیان (۱۳۹۵)، ابریشمی و همکاران (۱۳۹۸)، بسته‌نگار (۱۳۹۵)، محمدی و همکاران (۱۳۹۵)

جدول (۲). شاخص‌های سرزندگی

مؤلفه	گویه
کیفیت جذابیت و تنوع بصری	مناسب بودن نما، رنگ و شکل ساختمان‌ها متناسب با این محیط، وجود مکان مناسب جهت نشستن و استراحت در فضاهای شهری، رضایت از کیفیت پوشش معابر، مناسب بودن مبلمان شهری موجود (چراغ‌های روشنایی، نیمکت، سطل زباله و...)، وجود فضای سبز مطلوب و چشم‌اندازهای متنوع، برگزاری نمایشگاه‌های فصلی
جذابیت و تنوع جذابیت و تنوع بصری بصری	مطلوب بودن ایجاد تنوع رنگ، کیفیت محیط این فضا، جذابیت فضای شهری، موجود بودن عناصر تاریخی و فرهنگی خاص، حضور دست‌فروشان
راحتی و آسایش	دعوا و مشاجره در فضاهای شهری، سرقت و دزدی در فضاهای شهری، احترام گذاشتن به حریم شخصی افراد در فضاهای شهری، مناسب بودن فضاهای شهری برای پیاده روی کودکان و بانوان، ارتباط برقرار کردن با این محیط (کسبه، مردم)، وجود امکانات رفاهی و خدماتی (روشنایی، سرویس بهداشتی، مکان برای نشستن) خیابان در راحتی و آسایش شهروندان، رعایت عاری بودن از آلودگی‌ها (بوی بد، صدا آزاردهنده، نور و...) در فضاهای شهری، نظافت و تمیزی فضاهای شهری
ایمنی و امنیت	مناسب بودن روشنایی فضاهای شهری، رعایت شئون اجتماعی و انسانی، کاسته شدن از وقوع جرم و جنایت به دلیل طراحی فضا و حضور مأموران انتظامی، ایمنی داشتن در هنگام عبور از مسیر در برابر دوجرخه، موتور و خودرو، افزایش امنیت به دلیل حضور کسبه و ساکنین، خوانایی مسیر و وجود علائم راهنمایی

منبع: حسین‌زاده و همکاران (۱۳۹۹)، اسدی و همکاران (۱۳۹۹)

در مرحله بعد، پرسشنامه (شاخص‌های گردشگری خلاق و سرزندگی شهری) بر اساس طیف لیکرت پنج‌گزینه‌ای طراحی شد. جامعه آماری تحقیق شهروندان اراک ۶۰۳۰۰۰ بوده است. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۳۸۴ نفر از شهروندان ساکن در مناطق ۵ گانه تعیین گردید. همچنین برای انتخاب افراد نمونه از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شده است.

جدول (۴). توزیع فضایی پرسشنامه‌های بر اساس جمعیت مناطق

مناطق	جمعیت بر اساس سرشماری ۱۳۹۵	حجم نمونه	مناطق	جمعیت بر اساس سرشماری ۱۳۹۵	حجم نمونه
منطقه ۱	۹۷۶۰۶	۷۰	منطقه ۲	۱۸۱۷۶۸	۱۱۲
منطقه ۳	۱۰۶۸۷۰	۶۶	منطقه ۴	۱۱۱۳۷۷	۷۱
منطقه ۵	۱۰۵۳۷۹	۶۵			

در نهایت اطلاعات جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزارها GIS و مدل GWR مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

درواقع با استفاده از مدل GWR، به‌عنوان یکی از آزمون‌های تحلیل آمار فضایی، ارتباط فضایی بین شاخص‌های گردشگری خلاق اراک به‌عنوان متغیر مستقل با متغیر وابسته (سرزندگی شهری) محاسبه شد. GWR تکنیک آماری فضایی محلی است. هنگامی که واحد سنجش متغیر مورد بررسی از مکانی به مکان دیگر متفاوت می‌شود، این رگرسیون برای تحلیل ناهمسانی فضایی به کار می‌رود.

محدوده مورد مطالعه

اراک یکی از کلان‌شهرهای ایران و از بزرگ‌ترین شهرهای مرکز ایران و مرکز استان مرکزی و شهرستان اراک است. جمعیت اراک در سال ۱۴۰۰ خورشیدی برابر با ۶۰۳۰۰۰ نفر بوده که از این نظر قطب جمعیتی استان مرکزی و هجدهمین شهر پرجمعیت ایران به حساب می‌آید. شهر اراک یکی از شهرهای صنعتی ایران است که از لحاظ گوناگونی محصولات صنعتی، نخستین، از لحاظ وجود صنایع مادر، دومین و به طور کلی چهارمین قطب صنعتی کشور محسوب شده و به‌عنوان پایتخت صنعتی ایران شناخته شده است و با وجود اینکه جاذبه‌های گردشگری و طبیعی و پتانسیل‌های تاریخی مناسبی دارد ولی از نظر گردشگری از جایگاه مناسبی برخوردار نیست و ضروری است با ارتقا و توسعه گردشگری زمینه برای بهره‌برداری از این پتانسیل فراهم شود. در شهر اراک فضاهای شهری که قابلیت لازم برای واقع شدن به‌عنوان مقصد برای گردشگران شهری را دارند به شرح ذیل قابل تفکیک‌اند.

پیاده‌راه‌ها و پیاده‌روهای حاشیه خیابان‌های اصلی و اصطلاحاً استریپ لاین‌ها، تفرجگاه‌ها، پارک‌های حیات وحش و بوستان‌ها و فضاهای سبز شهری، ساختمان‌های تجاری بزرگ، نمایشگاه‌ها و فرهنگستان‌ها و اماکن مذهبی و مجتمع‌های تفریحی و...

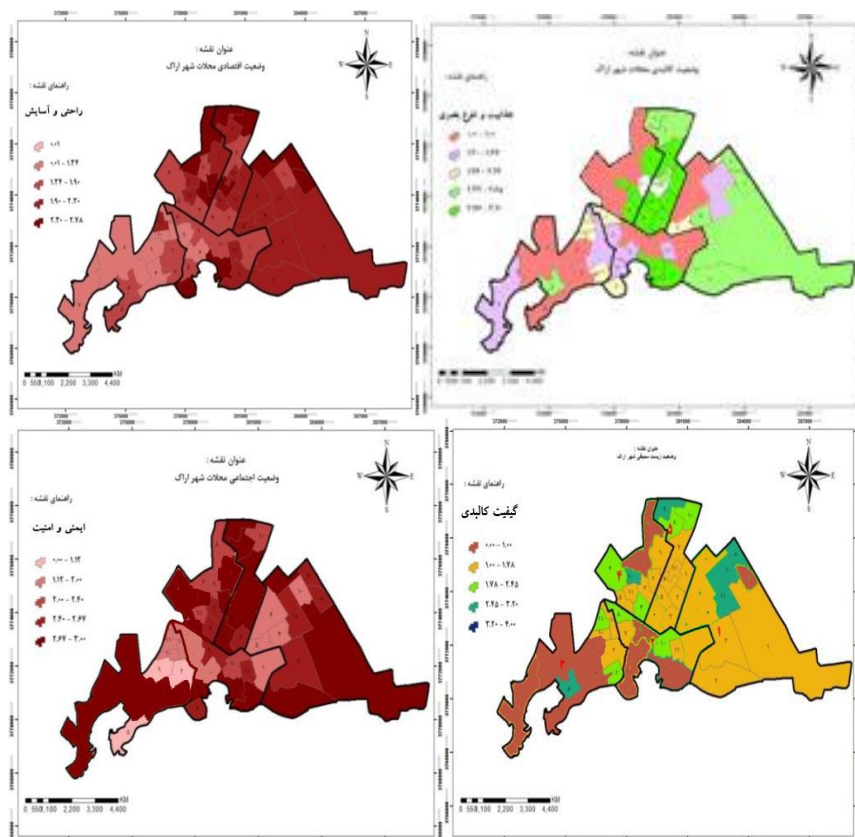
مجتمع‌ها و سالن‌های ورزشی، بازارهای سنتی، بافت‌ها و اماکن تاریخی و با ارزش میراث فرهنگی

یافته‌ها

تحلیل وضعیت شاخص‌های سرزندگی شهری

در بخش یافته‌های تحقیق ابتدا وضعیت موجود شاخص‌های سرزندگی شهری (کیفیت کالبدی، جذابیت و تنوع جذابیت، راحتی و آسایش، ایمنی و امنیت) با استفاده از مدل GWR مورد سنجش و ارزیابی قرار گرفت که

نتایج به دست آمده به شرح زیر است: در ارزیابی وضعیت کیفیت جذابیت و تنوع بصری محلات شهر اراک نتایج نشان دهنده این است که، اکثر محلات شهر اراک از وضعیت کیفیت جذابیت و تنوع بصری مناسبی برخوردار نیستند، به طوری که در محلات شرق شهر به دلیل وجود کارخانه‌های مختلف صنعتی و شهرک‌های صنعتی، مناطق ۴ و ۵ به دلیل وجود بافت متراکم و قدیمی، ترافیک بالا، محلات منطقه غربی به سمت شازند و پالایشگاه وضعیت کیفیت جذابیت و تنوع بصری بسیار نامناسبی از دیدگاه شهروندان دارا هستند. همچنین در بعد راحتی و آسایش، محلات شرقی و مرکزی نسبت به سایر مناطق شرایط متوسطی را دارا هستند و البته منطقه ۳ در بخش غربی شهر از لحاظ این شاخص از دیدگاه شهروندان شرایط ضعیف تری نسبت به سایر مناطق دارا می‌باشد. در بعد جذابیت و تنوع بصری، محلات موجود در منطقه ۱ و ۵، ۴ وضعیت مناسب تری نسبت به مناطق غربی و جنوب غربی دارا هستند. در بعد ایمنی و امنیت در اکثر مناطق شهر وضعیت چندان مناسبی وجود ندارد و در بین همه محلات فقط شاید ۱۰ محله نزدیک به عدد ۳ هستند و همه محلات آمار میانگین پایین تری دارا هستند (شکل ۱).

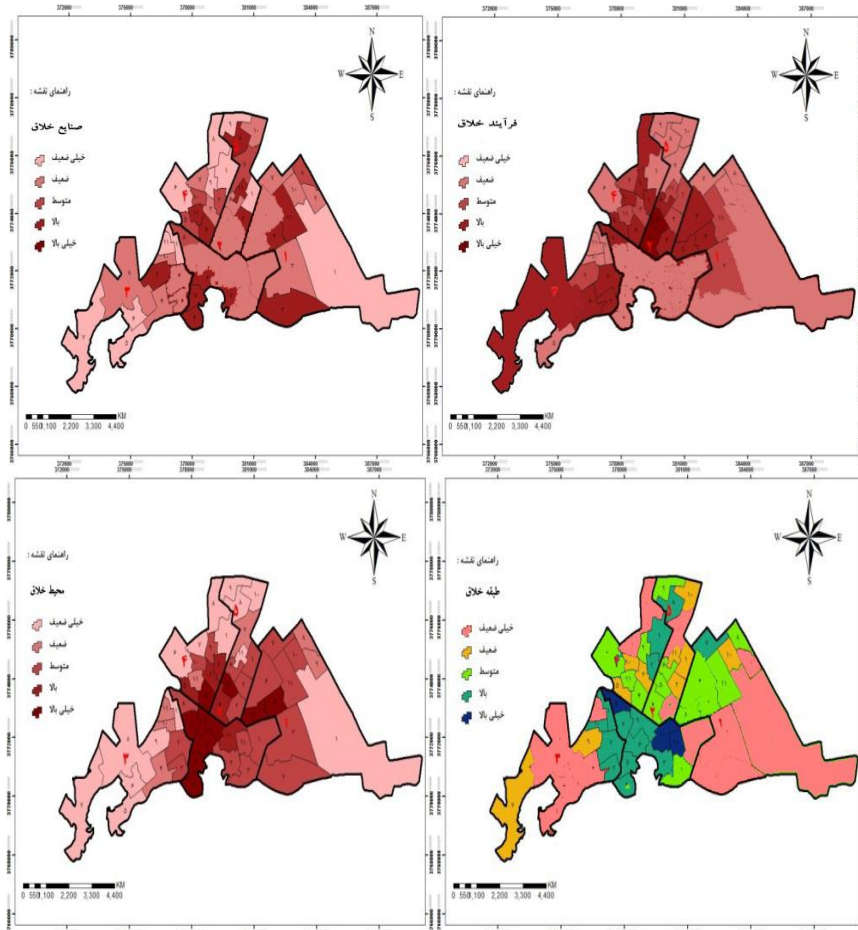
شکل (۱). وضعیت شاخص‌های سرزندگی شهر اراک

منبع: یافته‌های پژوهش (۱۴۰۳)

تحلیل وضعیت شاخص‌های گردشگری خلاق

در این بخش از تحقیق به ارزیابی وضعیت موجود شاخص‌های گردشگری خلاق از دیدگاه شهروندان پرداخته شده است که نتایج به دست آمده جهت فهم بصری بهتر تحقیق به صورت نقشه‌های زیر (شکل ۲) ارائه گردیده است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که در زمینه شاخص‌های، محیط خلاق شهر، فرآیند خلاق و

صنایع و محصولات خلاق محلات و مناطق مرکزی شهری وضعیت تقریباً بهتری نسبت به سایر مناطق شهر دارا هستند. همچنین در زمینه طبقه خلاق اکثر مناطق و محلات شهر وضعیت مناسبی را نشان نمی‌دهند. به طوری که آماره‌های به دست آمده از تحلیل پرسشنامه در زمینه هر ۴ شاخص گردشگری خلاق میانگین متوسط به پایینی (کمتر از ۳) را نشان می‌دهد که این موضوع نشان‌دهنده عدم توسعه و موفقیت گردشگری خلاق در محلات و مناطق شهر اراک است.

شکل (۲). وضعیت شاخص‌های گردشگری خلاق

منبع: یافته‌های پژوهش (۱۴۰۳)

تحلیل فضایی با استفاده از رگرسیون وزنی جغرافیایی

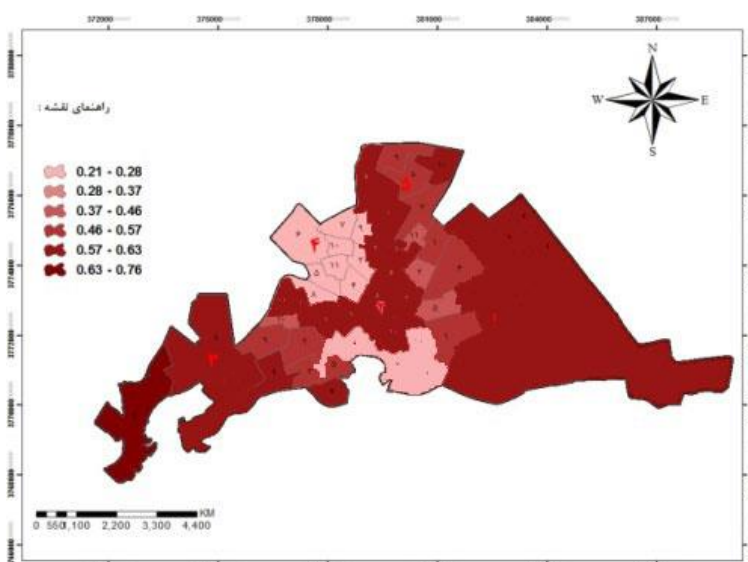
در این بخش ارتباط فضایی بین شاخص گردشگری خلاق و سرزندگی شهری با استفاده از رگرسیون فضایی چند متغیره سنجش و ارزیابی می‌شود به طوری که ارتباط فضایی هر شاخص سرزندگی (ایمنی و امنیت، راحتی و آسایش، جذابیت و تنوع بصری، کیفیت کالبدی) به طور جداگانه سنجش و تحلیل می‌شود؛ در تحلیل نتایج آماره R^2 به عنوان مهم‌ترین آماره تحلیل برابر با $0/72$ است: یعنی رابطه فضای متغیر گردشگری خلاق با وضعیت سرزندگی شهر اراک در بعد راحتی و آسایش در سطح اطمینان 95% تأیید می‌گردد. البته در ادامه تحلیل نقشه‌ها به صورت محله و منطقه تفسیر می‌شود. همچنین مقدار $AICc^2$ عدد پایینی ($569/09$) را نشان می‌دهد که این موضوع نشان‌دهنده انطباق بهتر مدل با داده‌های مشاهداتی است و کارایی مدل را نشان می‌دهد (جدول ۴).

جدول (۴). رگرسیون وزنی شاخص راحتی و آسایش

AdjustedR ²	Sigma ¹	AICc ²	R ²	متغیر وابسته	متغیر مستقل
۰/۷۰	۰/۰۱۸	۵۶۹/۰۹	۰/۷۲	راحتی و آسایش	صنایع و محصولات خلاق، محیط خلاق، فرآیند خلاق، طبقه خلاق

منبع: یافته‌های تحقیق ۱۴۰۳

همچنین آماره $R^2=0/72$ نشان می‌دهد که همبستگی فضای بین شاخص گردشگری خلاق و سرزندگی شهری در بعد راحتی و آسایش در سطح محلات شهر اراک بیش از ۵۰٪ است که این نتیجه نشان‌دهنده تأثیرگذاری بالای گردشگری خلاق بر اقتصاد شهر اراک است. این همبستگی فضایی در محلات جنوب، شرق، شمال غرب و شمال بیشتر از سایر مناطق شهر اراک می‌باشد که البته این موضوع با توجه به توسعه کارخانه‌ها، شهرک‌های صنعتی و پالایشگاه‌ها در این مناطق شهر اراک می‌تواند توجیه‌کننده این مسئله باشد.

شکل (۳). آماره‌های تحلیل فضایی (R^2) شاخص راحتی و آسایش

منبع: یافته‌های پژوهش (۱۴۰۳)

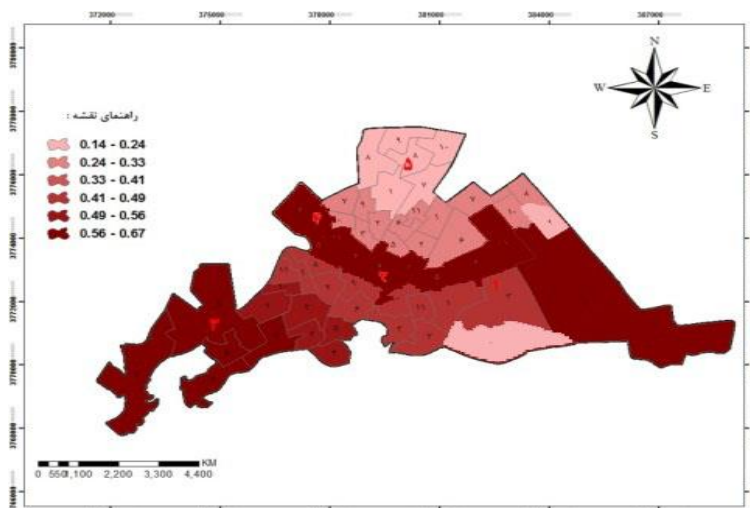
نتایج تحلیل فضایی رابطه شاخص‌های گردشگری خلاق و سرزندگی شهری در بعد ایمنی و امنیت نشان می‌دهد که رابطه معناداری در سطح اطمینان ۹۵٪ وجود دارد. به طوری که مقدار R^2 تحلیل برابر با ۰/۶۳ است؛ یعنی شاخص‌های گردشگری خلاق به میزان ۶۳ درصد دارای اثرگذاری بر وضعیت سرزندگی شهری اراک در بعد ایمنی و امنیت است. همچنین مقدار $AICc^2$ عدد مطلوب پایین‌تر از ۳ را نشان می‌دهد که این موضوع نشان‌دهنده انطباق بهتر مدل با داده‌های مشاهداتی است. آماره توصیفی Predicted تغییرات فضایی بین متغیر مستقل و متغیر وابسته را به میزان ۰/۵۹ پیش‌بینی می‌کند.

جدول (۵). رگرسیون وزنی شاخص ایمنی و امنیت

متغیر مستقل	متغیر وابسته	R ²	AICc ²	Sigma ¹	AdjustedR ²
صنایع و محصولات خلاق، محیط خلاق، فرآیند خلاق، طبقه خلاق	ایمنی و امنیت	۰/۶۳	۶۷۶/۰۰	۰/۰۰۲	۰/۶۱

منبع، یافته‌های تحقیق ۱۴۰۳

همچنین مقدار R² همبستگی فضایی تقریباً بالایی (۰/۶۳) را بین شاخص‌های گردشگری خلاق و محلات شهر اراک در بعد ایمنی و امنیت نشان می‌دهد. به طوری که این همبستگی در اکثر محلات شهر تقریباً متوسط ارزیابی می‌شود و البته این رابطه فضایی در محلات جنوبی، جنوب غربی و شرق بیشتر از سایر محلات است یعنی در این محلات وضعیت سرزندگی اجتماعی محلات بیشتر از سایر محلات تحت تأثیر شاخص‌های گردشگری خلاق قرار دارد. همچنین در مناطق شمال و شمال شرقی وضعیت رابطه فضایی ضعیف‌تر از سایر مناطق و محلات شهر است.

شکل (۴). آماره‌های تحلیل فضایی (R²) شاخص ایمنی و امنیت

منبع: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۳

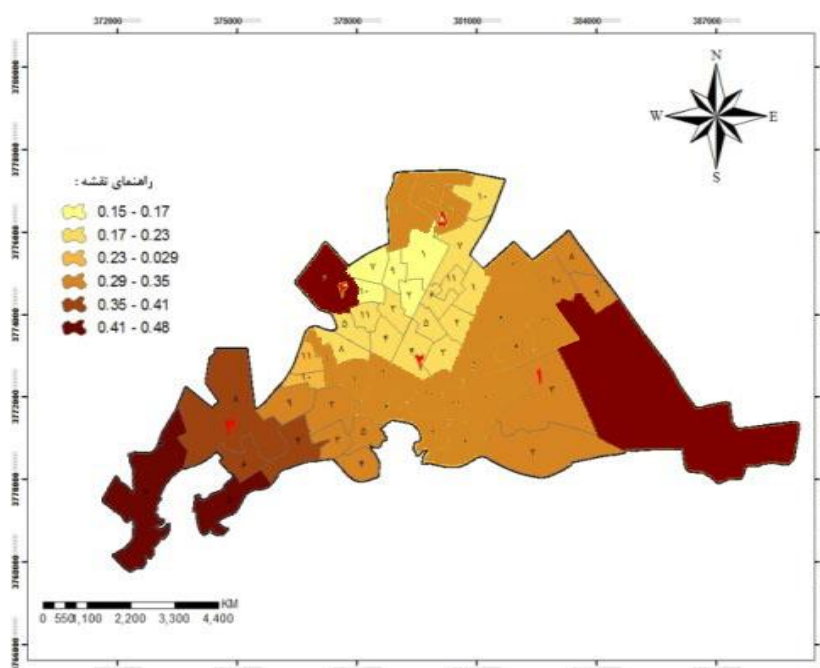
نتایج تحلیل فضایی رابطه شاخص‌های گردشگری خلاق و سرزندگی شهری در بعد کیفیت کالبدی نشان می‌دهد که مقدار R² تحلیل برابر با ۰/۵۸ است؛ یعنی شاخص‌های گردشگری خلاق تقریباً در سطح متوسطی (۵۸٪) بر سرزندگی محلات شهر اراک در بعد کیفیت کالبدی اثرگذار است. همچنین مقدار AICc² عدد مطلوب ۸۱۳/۷۵ پایین‌تر از ۳ را نشان می‌دهد که این موضوع نشان‌دهنده انطباق بهتر مدل با داده‌های مشاهداتی است.

جدول ۶- رگرسیون وزنی شاخص کیفیت کالبدی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	R ²	AICc ²	Sigma ¹	AdjustedR ²
صنایع و محصولات خلاق، محیط خلاق، فرآیند خلاق، طبقه خلاق	کیفیت کالبدی	۰/۵۸	۸۱۳/۷۵	۰/۰۰۳	۰/۴۷

منبع، یافته‌های تحقیق ۱۴۰۳

همچنین مقدار R² همبستگی فضایی تقریباً متوسط (۰/۵۸) را بین شاخص‌های گردشگری خلاق و محلات شهر اراک در بعد کیفیت کالبدی نشان می‌دهد و البته این رابطه فضایی در محلات جنوب و شرق بیشتر از سایر محلات است یعنی در این محلات وضعیت سرزندگی در بعد کیفیت کالبدی محلات بیشتر از سایر محلات تحت تأثیر شاخص‌های گردشگری خلاق قرار دارد.

شکل ۵- آماره‌های تحلیل فضایی (R²) شاخص کیفیت کالبدی

منبع: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۳

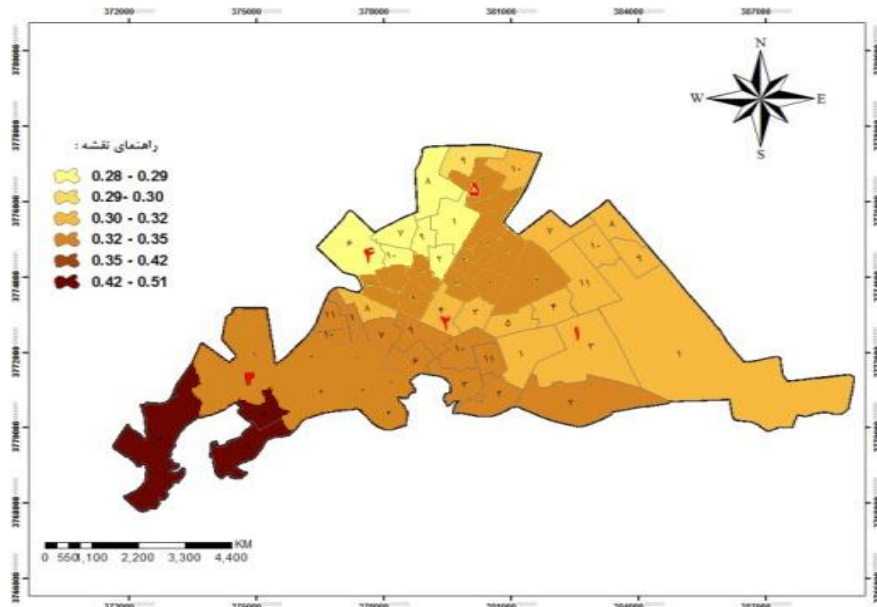
نتایج تحلیل فضایی رابطه شاخص‌های گردشگری خلاق و سرزندگی شهری در بعد جذابیت و تنوع بصری نشان می‌دهد که مقدار R² تحلیل برابر با ۰/۵۳ است؛ یعنی شاخص‌های گردشگری خلاق تقریباً در سطح متوسط به بالا (۵۳٪) بر سرزندگی محدود مورد مطالعه در بعد جذابیت و تنوع بصری اثرگذار است. همچنین مقدار AICc² عدد مطلوب ۸۴۶/۳۱ پایین‌تر از ۳ را نشان می‌دهد که این موضوع نشان‌دهنده انطباق بهتر مدل با داده‌های مشاهداتی است.

جدول ۷- رگرسیون وزنی شاخص جذابیت و تنوع بصری

متغیر مستقل	متغیر وابسته	R ²	AICc ²	Sigma ¹	AdjustedR ²
صنایع و محصولات خلاق، محیط خلاق، فرآیند خلاق، طبقه خلاق	جذابیت و تنوع بصری	۰/۵۳	۸۴۶/۳۱	۰/۰۰۲	۰/۴۹

منبع، یافته‌های تحقیق ۱۴۰۳

همچنین مقدار R^2 همبستگی فضایی تقریباً متوسط (۰/۵۱) را بین شاخص‌های گردشگری خلاق و محدوده مورد مطالعه در بعد جذابیت و تنوع بصری نشان می‌دهد و البته این رابطه فضایی در محلات جنوب و جنوب غربی بیشتر از سایر محلات شهر است.

شکل (۲). آماره‌های تحلیل فضایی ($StdResid$, R^2) شاخص جذابیت و تنوع بصری
منبع: یافته‌های پژوهش (۱۴۰۳)

بنابراین با توجه به تحلیل نهایی نتایج نشان‌دهنده این موضوعات است که وضعیت شاخص‌های گردشگری خلاق (طبقه خلاق، فرآیند خلاق، صنایع و محصولات خلاق، محیط خلاق) در محلات اراک در سطح پایینی قرار دارد. همچنین نتایج حاصل از تحلیل فضایی تأثیر شاخص‌های گردشگری خلاق با سرزندگی شهری اراک با توجه به نظر شهروندان نشان می‌دهد که اکثر محلات علی‌رغم میزان برخورداری پایینی از شاخص‌های گردشگری خلاق ولی دارای اثرگذاری بالایی بر مولفه‌های سرزندگی شهری هستند.

بحث

نتیجه‌گیری تحلیل فضایی مدل GWR نشان داد که بر اساس آماره R^2 رابطه متغیر مستقل (گردشگری خلاق) با متغیر وابسته (سرزندگی شهری) در ۲ شاخص راحتی و آسایش، ایمنی و امنیت به ترتیب ۷۲٪ و ۶۳٪ است که با پژوهش رحیمی فرد و همکاران، ۱۴۰۰ همسو می‌باشد و شاخص‌های گردشگری خلاق می‌توانند تأثیرگذاری بالایی بر سرزندگی محلات شهر اراک مخصوصاً در مناطق شرقی، جنوبی و جنوب غربی شهر داشته باشند. همچنین آماره R^2 نشان داد که تأثیرگذاری شاخص‌های گردشگری خلاق بر ابعاد جذابیت و تنوع بصری و کیفیت کالبدی متغیر سرزندگی محلات شهر اراک در وضعیت تقریباً متوسط ۵۳٪ قرار دارد.

نتایج

لذا با توجه به این مسائل تحقیق حاضر با استفاده از ابزار فضایی GWR به دنبال ارزیابی و تحلیل فضایی میزان تأثیرگذاری شاخص‌های گردشگری خلاق بر وضعیت سرزندگی در سطح محلات کلان‌شهر اراک است. نتیجه‌گیری نهایی تحقیق مؤید این مطالب است، که وضعیت محلات شهر اراک در زمینه شاخص‌های متغیر مستقل (گردشگری خلاق) نامطلوب است به طوری که بر اساس تحلیل نهایی شاخص‌های گردشگری خلاق (طبقه خلاق، فرآیند خلاق، صنایع و محصولات خلاق، محیط خلاق) فقط تعداد بسیار محدودی از محلات مناطق ۲، ۴ و ۵ دارای میانگین مناسبی از وضعیت گردشگری خلاق است. همچنین اکثر نواحی مورد مطالعه، از نظر شاخص کیفیت جذابیت و تنوع بصری دارای وضعیت مناسبی نیستند، به طوری که در محلات شرق شهر به دلیل وجود کارخانه‌های مختلف صنعتی و شهرک‌های صنعتی، مناطق ۴ و ۵ به دلیل وجود بافت متراکم و قدیمی، ترافیک بالا، محلات منطقه غربی به سمت شازند و پالایشگاه وضعیت کیفیت جذابیت و تنوع بصری بسیار نامناسبی از دیدگاه شهروندان دارا هستند. بر اساس یافته‌ها پیشنهاد می‌گردد:

- ۱- با توجه به پایین بودن معیار جذابیت بصری، ارگان‌های ذیربط در فضا سازی شهری اهتمام ورزند.
- ۲- ایجاد و گسترش فضاهای سبز شهری با بکارگیری خلاقیت و رویکرد توریستی
- ۳- بهره‌گیری از دیدگاه‌های شهروندان و فراهم کردن مشارکت آنها در بسترسازی ساختارهای گردشگری

تقدیر و تشکر

نویسنده از حمایت‌های معنوی دانشگاه اصفهان کمال تشکر را دارد.

منابع

- اسکوئی، ارس؛ و حکیمی، هادی. (۱۴۰۰). سنجش شاخص‌های سرزندگی شهری در سکونتگاه‌های غیر رسمی (مطالعه موردی: سیلاب قوشخانه تبریز)، مجله پژوهش‌های جغرافیایی برنامه ریزی شهری، ۱۹(۱): ۱۴۳-۱۶۳.
- ابریشمی، حمید؛ بیدرام، رسول؛ ماجد، وحید؛ و بخشایش، الهام. (۱۳۹۸). امکان‌سنجی توسعه پایدار روستایی از طریق توسعه صنایع خلاق: نمونه موردی صنایع دستی روستاهای منتخب استان اصفهان، فصلنامه روستا و توسعه، ۲۲ (۸۸): ۶۹-۵۱.
- اسدی، احمد؛ مودودی، مهدی؛ و حسین آبادی، سعید. (۱۳۹۹). مدل‌سازی رابطه بین سرزندگی شهری و حس تعلق مکانی در شهر قاین، مجله پژوهش و برنامه ریزی شهری، ۴۰، ۱۷-۳۰.
- بسته نگار، مهنوش. (۱۳۹۵). نماد رنگ در برند گردشگری خلاق شهرهای ایران، فصلنامه هنر و تمدن شرق، سال چهارم (۱۱)، ۲۱-۲۸.
- پناهی، علی؛ ستاری، علیرضا. (۱۳۹۶). تحلیلی بر پتانسیل‌های اقلیم گردشگری در شهرهای دامنه سبلان. جغرافیا و برنامه ریزی، ۲۱(۶۲)، ۶۱-۷۷. https://geoplanning.tabrizu.ac.ir/article_7112.html?lang=fa

- حسین زاده، رباب؛ و صفرعلیزاده، اسماعیل. (۱۳۹۹). سنجش و ارزیابی وضعیت مولفه‌های سرزندگی شهری از منظر شهروندان (مطالعه موردی: شهر ارومیه)، مجله پژوهش و برنامه ریزی شهری، ۴۲، ۱۵۳-۱۶۴.
- شاکرمی، کیان. (۱۴۰۱). تحلیل فضایی تأثیر فرم شهر بر مصرف انرژی شهر کرج. رساله دکتر. رهنما، محمدرحیم، گروه جغرافیا، دانشگاه فردوسی مشهد.
- شمس نجفی، فاطمه السادات؛ کامیابی، سعید؛ و ارغان، عباس. (۱۴۰۱). ارائه الگوی بهینه گردشگری خلاق از منظر توسعه پایدار شهری (مطالعه موردی شهر ری). مجله *امایش سرزمین*، دوره ۱۴، شماره دوم، پاییز ۱۴۰۱.
- شمس‌الدینی، علی؛ حاضری، صفیه؛ زینلی، بهرام؛ و آربونی، زهرا. (۱۳۹۶). سنجش میزان رضایتمندی گردشگران از محصول توریسم با استفاده از مدل HOLSAT (مطالعه موردی: روستای کندوان)، فصلنامه *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، دوره ۱۲(۳): ۶۷۹-۶۵۹.
- داداش پور، رضا؛ احمدزاده، حسن؛ و ولیزاده، رضا. (۱۴۰۱). بررسی عملکرد مدیریت شهری بر پایداری و سرزندگی در مناطق شهری مطالعه موردی شهر ارومیه، مجله جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۱۲(۳)، ۶۱۸-۶۳۷.
- رحیمی فرد، قاسم؛ قربانی، رسول؛ بابایی اقدم، فریدون؛ حیدری چپانه، رحیم. (۱۴۰۰). ارزیابی شاخص‌های شهر خلاق در ایجاد گردشگری خلاق شهری (مطالعه موردی: خوی). پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۵۳(۴)، ۱۵۰۹-۱۵۲۲. doi: 10.22059/jhgr.2021.303752.1008127
- فارسی، طیب؛ ناسخیان، شهریار؛ و شاهبوندی، احمد. (۱۳۹۸). ارزیابی پس از بهره برداری یک پاتوق شهری جهت بررسی اثرات آن بر ارتقای سرزندگی (نمونه موردی: پاتوق شهری در معبر تاریخی - طبیعی شهر اصفهان)، فصلنامه *آمایش محیط*، ۴۷، ۱۴۵-۱۶۲.
- فاضل نیا، غریب؛ و هدایتی، صلاح. (۱۳۸۹). راهبردهای مناسب برای توسعه گردشگری دریاچه‌ی زریوار. مجله جغرافیا و توسعه، ۸(۱۹)، ۱۴۵-۱۷۰. doi: 10.22111/gdij.2010.1113
- غلامی، یونس؛ و دهقان جزئی، ابوالفضل. (۱۳۹۹). نقش پیاده‌مداری بر افزایش سرزندگی فضاهای شهری مطالعه موردی شهر گزبرخوار، مجله پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، ۲۱، ۱۵۱-۱۶۴.
- محمدی، علی؛ محرز، معصومه؛ و باباخانی فرد، محمدصادق. (۱۳۹۵). ارائه چارچوبی برای ارزیابی محصولات گردشگری خلاق با استفاده از کارت امتیازی متوازن، فصلنامه علمی- پژوهشی گردشگری و توسعه، سال ۵(۶): ۴۲-۲۳.
- محمدی، مصطفی، میرتقیان رودسری، سید محمد. (۱۳۹۵). مدل سازی محصول خلاق گردشگری: بسط مدل ۴پی (افراد، فرآیند، مکان و محصول). برنامه ریزی و توسعه گردشگری، ۵(۱۸)، ۱۷۹-۲۰۱. https://tourismpd.journals.umz.ac.ir/article_1380.html
- مولوی، مهرناز؛ حمیدی، آرمان؛ فریدی فشمی، عالییه؛ و آریا پسند، زهرا. (۱۴۰۰). بررسی نقش پیاده راه‌های شهری در ارتقای شاخص‌های سرزندگی شهری و تعاملات اجتماعی (مطالعه موردی: پیاده راه مرکز رشت)، مجله پژوهش‌های جغرافیایی برنامه ریزی شهری، ۹(۳)، ۸۸۱-۹۰۸.
- نژادابراهیمی، احد؛ حیدری، محمد جواد؛ و کی‌نژاد، محمد علی. (۱۴۰۰). رتبه‌بندی مناطق شهر زنجان با استفاده از شاخص‌های بومی سازی شده‌ی شهر خلاق، فصلنامه *نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی*، سال ۱۳(۳)، ۱۰۸-۸۷.
- نصیری هنده خاله، اسماعیل. (۱۴۰۰). نقش مراکز تجاری در افزایش سرزندگی فضاهای شهری (مطالعه موردی مرکز خرید کوروش شهر تهران)، مجله پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۱۱۸، ۱۴۷۳-۱۴۸۹.

نیک‌پور، عامر؛ و یاراحمدی، منصوره. (۱۳۹۹). بازناسی مؤلفه‌های شکل‌دهنده سرزندگی خیابان به مثابه ارتقاء کیفیت زندگی اجتماعی در فضاهای شهری کوچک مطالعه موردی: خیابان شهید چمران شیراز، مجله شهرپایدار، ۳(۱)، ۴۱-۵۴.

هدایت نژاد کاشی، سیدمصطفی. (۱۳۹۸). تبیین و ارائه ی الگوی فضایی- کالبدی موثر بر سرزندگی شهری با رویکرد توسعه پایدار (محدوده مورد مطالعه: مناطق ۱، ۶ و ۱۶ تهران)، رساله دکتری، دانشگاه سیستان و بلوچستان، دانشکده جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، رشته برنامه ریزی شهری، زاهدان.

Batey, M., & Furnham, A. (2006), Creativity, Intelligence and Personality: A critical review of the scattered literature, *Journal of Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 132(4), 355-429. DOI: 10.3200/MONO.132.4.355-430

Chartrand, V. (2014). Penal and colonial politics over life: Women and penal release schemes in NSW, Australia. *Settler Colonial Studies*, 4(3), 305-320.

Dai, Y., Hasanefendic, S., & Bossink, B. (2023). *A systematic literature review of the smart city transformation process: the role and interaction of stakeholders and technology. Sustainable Cities and Society*, 105112.

Florida, R. (2008). *Who's your city? How the Creative Economy is Making Where to Live the Most Important Decision of Your Life*. Publisher Basic Books, Random House.

Khan, H. H., Malik, M. N., Zafar, R., Goni, F. A., Chofreh, A. G., Klemes, J. J., & Alotaibi, Y. (2020). *Challenges for sustainable smart city development: A conceptual framework. Sustainable Development*, 28(5), 1507-1518.

Liu, Z., and Long, A. (2019). Urban Vitality Area Identification and Pattern Analysis from the Perspective of Time and Space Fusion. *Sustainability*, 11(15), 4032.

Luncke, M. G. H., Mora, R. (2017). The layered city: pedestrian networks in downtown Santiago and their impact on urban vitality. *Journal of Urban Design*, 1-18.

Kumar, H., Singh, M. K., Gupta, M. P., & Madaan, J. (2020). *Moving towards smart cities: Solutions that lead to the smart city transformation framework. Technological forecasting and social change*, 153, Article 119281.

Mattoni, B., Gugliemetti, F., & Bisegna, F. (2015). *A multilevel method to assess and design the renovation and integration of Smart Cities. Sustainable Cities and Society*, 15, 105-119.

Nahavandi, E. (2020). Cultural readout of The concept of vitality in Iranian cities. *Journal of Art and Civilization of the Orient*, 8(28), 41-52. doi: 10.22034/jaco.2020.231314.1160. [\[In Persian\]](#).

Nasiri Hende Khaleh, E. (2021). The Role of Business Centers in Increasing the Lifestyle of Urban Spaces (Case Study of Cyrus Shopping Center in Tehran). *Human Geography Research*, 53(4), 1473-1489. doi: 10.22059/jhgr.2020.301816.1008114. [\[In Persian\]](#).

Okeke, H., Ifediora, L., & Ogungbe, C. (2020). Knowledge and practice of pelvic floor muscle exercises among pregnant women in Enugu Metropolis, Nigeria. *Women's Health Reports*, 1(1), 444-450.

Oskouee Aras, A., & Hakimi, H. (2021). Measuring Indicators of Urban Vitality in Informal Settlements (Case study: Seilab Qoshkhane Tabriz). *Geographical Urban Planning Research (GUPR)*, 9(1), 143-163. doi: 10.22059/jurbangeo.2021.309948.1363

Prahalad, C.K., & Ramaswamy, V. (2004). *The Future of Competition: Co-creating unique value with Customers*, Boston, MA: Harvard Business School Press.

Rogerson, C.M., & Visser, G. (2004). *Tourism and Development Issues in Contemporary South Africa*. Africa Institute of Sout Africa.

Sarantou, M., Kugapi, O., & Huhmarniemi, M. (2021). Context mapping for creative tourism. *Annals of Tourism Research*, 86, 103064.

- Sung, H., & Lee, S. (2015). Residential built environment and walking activity: Empirical evidence of Jane Jacobs' urban vitality. *Transportation Research Part D: Transport and Environment*, 41, 318-329.
- Yu, L., and Cai, Y. (2021). Do rising housing prices restrict urban innovation vitality? Evidence from 288 cities in China. *Economic Analysis and Policy*, 72, 276–288.
- Zhan, D., Kwan, M. P., Zhang, W., Fan, J., Yu, J., & Dang, Y. (2018). *Assessment and determinants of satisfaction with urban livability in China*. *Cities*, 79, 92-101.
- UNWTO (2007). *Tourism Highlights 2007 Edition*, Available in "www.unwto.com
- Zeng, C., Song, Y., He, Q., and Shen, F., (2018). Spatially explicit assessment on urban vitality: Case studies in Chicago and Wuhan. *Sustainable Cities and Society*, 4, 296-306.